

ПРОЕКТ ЗА РЕФОРМА В ТЪРГОВСКОТО ПРАВО

Анализ, прогноза и обосноваване на Тарифа за таксите, събирані от съдебните изпълнители

Финален доклад

Д-р Красен Станчев
Велико Димитров
Институт за пазарна икономика

Съдържание

Благодарности	4
Част първа - Резултати от проведените интервюта, кратки оценки и анализи	5
I. Общи постановки информационен масив	5
1. Видове съдебни изпълнители по райони	5
2. Брой и процент на попълнилите въпросници по райони	5
3. Репрезентативност по места и тегло на всяка наблюдавана единица от съвкупността	6
4. Цели на анализа	6
5. Методология на съставянето на доклада	7
II. Кантора на съдебния изпълнител	7
1. Кантора на ДСИ – брой помещения (отговорили 100%)	7
2. Материално осигуряване на кантората на ДСИ с минимално необходимо оборудване (отговорили 32%)	8
3. Кантора на бъдещите ЧСИ – желан брой помещения – отговорили 100%	8
4. Разходи за кантора на ЧСИ по градове (отговорили 100%)	9
5. Материално осигуряване на кантората на бъдещите ЧСИ (без разходи за архив)	9
III. Разходи на ЧСИ	9
1. Разходи за създаване на архив на ЧСИ (отговорили 35%)	10
2. Еднократни разходи (отговорили 100%)	10
3. Променливи разходи, очаквани от ЧСИ (отговорили 100%)	11
4. Съвкупни разходи на ЧСИ = т.1 + т.2 + т.3 (за първата година)	12
IV. Доход на съдебните изпълнители	12
1. Нетен месечен доход на ДСИ (отговорили 100%)	12
2. Допълнителни (над основната заплата) мандатирани ползи	13
а.) Според действащото законодателство	13
б.) Според информацията, посочена от съдебните изпълнители (отговорили 100%)	14
3. „Неявни“ доходи на ДСИ под формата на неплащан наем за работни помещения и общ сбор	15
4. Очакван (желан) нетен месечен доход на ЧСИ (отговорили 100%)	15
5. Очакван (желан) брутен доход от ЧСИ за първата година – по райони	16
6. Желаят ли ЧСИ доходът им да е обвързан с извършените изпълнителни действия? (отговорили 80%)	17
7. Желаят ли ЧСИ доходът им да е обвързан с размера на върнатите вземания? (отговорили 90%)	17
V. Изпълнителни действия на съдебните изпълнители	17
1. Извършени изпълнителни действия (2004 и първо шестмесечие на 2005, отговорили 80%)	17
2. Общ брой и материален интерес на несвършените дела към юни 2005г. по райони	18
3. Очаква ли се нарастване на броя изпълнителни действия, които съдебните изпълнители ще водят вече като ЧСИ през 2006? (отговорили 55%)	19
VI. Допълнителна информация	19

1. Какво според Вас е нормалното съотношение на всички разходи по изпълнението спрямо интереса реализиран от изпълнителя? (отговорили 25%).....	19
2. Най-желани промени от ЧСИ в съществуващи нормативни актове:	19
VII. Някои генерални изводи от анкетите.....	20
Част втора - Анализ и коментари по повод съществуващата проекто-тарида	
.....	20
I. Общоикономически предпоставки.....	20
II. Такси за основни действия, които следва да се въведат с проекто-тарифата	22
1. Действия, които не се считат за изпълнителни действия според проекто-тарифата	22
2. Действия, които се считат за изпълнителни действия според проекто-тарифата .	23
III. Коментари и анализи по отношение на таксите в проектотарифата	23
1. Общи въздействия на фиксираните цени – теоретични положения.....	23
2. Принципни постановки по отношение на тарифата	24
Част трета - Връзка между доходите на ЧСИ, фиксираните и пропорционалните такси.....	26
I. Регресионен анализ – установяване на корелационни зависимости	26
1. Зависимост между изискуемия брутен доход за първата година и материалния интерес в отделните райони	26
2. Зависимост между изискуемия брутен доход за първата година и броя на изпълнителните дела в отделните райони	27
3. Зависимост между средните съвкупни разходи за първата година и материалния интерес по райони.....	27
4. Зависимост между средните съвкупни разходи за първата година и броя на изпълнителните дела в отделните райони	28
III. Функционална зависимост между материален интерес, фиксирали и пропорционални такси	29
Част четвърта - Предложение за изменение в съществуващата тарифа	30
I. Обединяване на някои от таксите, предвидени в тарифата и типологизиране на изпълнителните действия	30
II. Разширяване на възможностите за договаряне	31
III. Предложение за изменение на точки от тарифата	32
Приложения:	34

Благодарности

Този доклад не бил възможен без готовността за сътрудничество и деловия подход на:

- Съдебните изпълнители, които, въпреки натовареното си ежедневие, отговаряха на нашите въпроси, независимо дали ги задавахме при срещи или по електронна поща,
- Георги Захариев и Атанас Радев, които проверяваха на място нашите хипотези,
- Катилин Попов от Проект “Реформа в търговското право” на Американската агенция за международно развитие, който работи с нас по изясняването на стилизираните изчисления и математическата проверка на нашите допускания,
- Димитър Чобанов, който ни съветваше по методологически и иконометрични въпроси,
- Колегите от Института за пазарна икономика, които поеха други наши задължения, освобождавайки време за работа върху този доклад.

Част първа - Резултати от проведените интервюта, кратки оценки и анализи

I. Общи постановки информационен масив

Общо за страната са определени 255 щатни бройки за частни съдебни изпълнители (един ЧСИ на 30 000 души). Подадените заявления към момента са 95.

Проведени са интервюта с 21,05% от цялата съвкупност ЧСИ (95) плюс 5 съдебни изпълнители, които предпочитат да останат на държавна служба. Единиците в извадката са подбрани на случаен принцип, без оглед на характеристики като стаж, възраст, населено място. Регистрирани са данни от общо 10 района на страната. Комбинацията между 21,05% покритие и **принципа на случаен подбор гарантира висока репрезентативност на извадката по отношение на цялата съвкупност.**

1. Видове съдебни изпълнители по райони

Въпросниците са попълнени от:

- Частни съдебни изпълнители (ЧСИ) – 80%
- Държавни съдебни изпълнители (ДСИ) – 20%

Разпределение по градове

Таблица 1 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

	Населено място										Общо
	Бургас	Габрово	Кюстендилен	Лом	Несебър	Пазарджик	Разлог	Силистра	София	Варна	
Чи д и д и Общо	4	1	1	1	1	1	1	1	6	3	20
Чи д и д и Общо	3	0	0	0	0	2	0	0	0	0	5
Чи д и д и Общо	7	1	1	1	1	3	1	1	6	3	25

2. Брой и процент на попълнилите въпросници по райони

Най-много са представителите от Бургас (28%), София (24%), Варна (12%) и Пазарджик (12%).

Таблица 2 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

	Брой	Процент
Бургас	7	28%
Габрово	1	4%
Кюстендилен	1	4%
Лом	1	4%
Несебър	1	4%
Пазарджик	3	12%
Разлог	1	4%
Силистра	1	4%

София	6	24%
Варна	3	12%
Общо	25	100%

3. Репрезентативност по места и тегло на всяка наблюдавана единица от съвкупността

а.) Репрезентативността по места представлява отношението на броя респонденти попълнили въпросници към броя на подалите заявление за ЧСИ в процент. Тя показва до каква степен са покрити бъдещите частни съдебни изпълнители по населено място. По презумпция колкото по-голям е процентът, толкова данните са по-представителни.

б.) Тегловият коефициент (използва се широко в анализа) повишава достоверността на усреднените данни, дотолкова доколкото всеки информационен запис трябва да представлява различен брой единици от съвкупността. В нашия случай става дума за представяне на отношението на щатните бройки от всяко населено място към всички щатни бройки за районите, които обхваща изследването.

Таблица 3 – източник: въпросници, Министерство на правосъдието, изчисления: ИПИ

(1)	Щатни бройки за ЧСИ по закон (2)	Брой ДСИ подали заявление за ЧСИ (3)	Репрезентативност по места (4)*	Теглови коефициент (5)
Бургас	6	4	100% (4)	0,084
Габрово	2	2	50% (1)	0,028
Кюстендил	3	3	33,3% (1)	0,042
Лом	2	1	100% (1)	0,028
Несебър	1	1	100% (1)	0,014
Пазарджик	4	1	100% (1)	0,056
Разлог	1	1	100% (1)	0,014
Силистра	2	1	100% (1)	0,028
София	41	15	40% (6)	0,577
Варна	12	9	33,3% (3)	0,126
Общо	71	38	75,7% (средно)	1

* В скобите в колона 4 е даден броят на попълнилите въпросници по места

Средната частична репрезентативност (репрезентативност по места) на извадката е 75,7%¹.

Използването на теглови коефициент усложнява изчисленията, но включването му е необходимо поради големите различия в брой на ЧСИ в различните райони (например: София – 41, Несебър – 1). Прилага се, когато се търси стойност, която да представя цялата страна.

4. Цели на анализа

Основна цел на този доклад е детайлно стопанско обосноваване на структурата на тарифата и оценка на отделните и сегменти (такси) за отделните изпълнителни действия. Тъй като различните категории съдебни изпълнители имат различни условия

¹ Изчислена по метода на средната аритметична

на дейност, разходи и ползи, подцел на работата ни е да не нарушим естествената конкуренция, да поставим тези категории в равни реални условия.

5. Методология на съставянето на доклада

Методологията е стандартна за анализа на ползи и разходи, при отчитане на информацията, събрана от описаните по-горе извадка и респонденти. По-конкретно тя включва:

- Установяване на разходи и обем чрез стандартни интервюта, крос-табулатии (с използване на програмата SPSS) и екстраполации;
- Оценка търсене и предлагане във времето, обработка на известни данни и използване на допълнителната информация от интервютата;
- Анализ на съществуващи съотношения; хипотези, корелации и на съотношението на ползи и разходи.

Въпросникът се основава на предполагаемата структура на разходите, която се използва в закона за ЧСИ. Към тази логика на въпросника са вмъкнати въпроси за проверка и за допълнителни очаквания. За да се моделира ситуацията на избор на ЧСИ, са пресметнати и някои неочетени по невнимание доходи на ДСИ.

Всички допускания за възможните доходи на ЧСИ са или занижени, или за тях се отчита долната вероятна граница.

Всички допускания за възможните разходи са завишени или за тях се приема относително по-високата стойност.

На тази основа, надяваме се, прогнозите и оценките позволяват да се предположи, че процесите на промяна ще протичат без особени рискове.

II. Кантора на съдебния изпълнител

1. Кантора на ДСИ – брой помещения (отговорили 100%)

Таблица 4 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

(1)	Усреднен брой работни помещения (2)	Теглови кофициент (3)	Претеглен брой работни помещения (4)=(3)x(2)	Неплащана средна наемна цена за еднова помещение* (5)	Претеглена неплащана сума работните помещения (6) = (4)x(5)
Бургас	2	0,084	0,168	210	35,3
Габрово	4	0,028	0,112	84	9,4
Кюстендил	3	0,042	0,126	200	25,2
Лом	3	0,028	0,084	111	9,3
Несебър	2	0,014	0,028	260	7,3
Пазарджик	2	0,056	0,112	333	37,3
Разлог	2	0,014	0,028	225	6,3
Силистра	2	0,028	0,056	133	7,5
София	0,73	0,577	0,421	289	121,7
Варна	1,67	0,126	0,210	310	65,1
Общо	2,24 (средно)	1	1,345	216	324,4

* Изчисляването на средната наемна цена за едно помещение е представена по-долу в [точка 4 от този раздел](#)

2. Материално осигуряване на кантората на ДСИ с минимално необходимо оборудване (отговорили 32%)

Отговорите се разпределят, както следва:

- 25% - телефон, бюро, стелажи, необходими формуляри и документи (описни книги, типови бланки за действията на ДСИ, призовки, запорни съобщения и други уведомления, платежни нареждания);
- 37,5% - телефон, бюро, стелажи, формуляри и документи, компютър;
- 37,5% - телефон, бюро, стелажи, формуляри и документи, компютър, копирен апарат / принтер

Само един от запитаните (Габрово) е отговорил, че ползва консумативи за около 400-500лв. месечно, но това е малко вероятно, затова не е отчетено. Не е ясно с какви консумативи и на каква цена разполагат ДСИ към момента. **Наблюденията на анкетьорите показват, че общата обезпеченост е лоша.** Един от запитаните отрича каквото и да било осигуреност с консумативи. Общо мнение на ДСИ от София е, че работят в допотопни условия.

Архивът на ДСИ е по принцип общ. Изпълнителните дела се съхраняват в деловодството на района. Прекратените и архивираните дела се съхраняват в общ архив.

Само един от запитаните (Силистра) определя материалното осигуряване на работните помещения и архива като добри.

3. Кантора на бъдещите ЧСИ – желан брой помещения – отговорили 100%

Законът за частните съдебни изпълнители (ЗЧСИ) предвижда наличието на поне две функционално обособени от останалата част на сградата помещения, като едното трябва да бъде канцелария на ЧСИ, а другото служебен архив². В този смисъл посоченото “1 помещение” от Разлог е свидетелство или за едно нужно помещение в повече, или за неразбиране на въпроса. Въпреки това тук то е включено в оценката, както е дадено, тъй като създава пренебрежимо малко изкривяване (0,014 част от работно помещение).

Таблица 5 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

(1)	Усреднен брой работни помещения, вкл. архив (2)	Теглови коефициент (3)	Претеглен брой работни помещения (4)=(2)x(3)
Бургас	2,5	0,084	0,21
Габрово	3	0,028	0,084
Кюстендил	2	0,042	0,084
Лом	2,7	0,028	0,076

² Чл. 12, ал. 2 от ЗЧСИ

Несебър	2,7	0,014	0,038
Пазарджик	3	0,056	0,168
Разлог	1	0,014	0,014
Силистра	3	0,028	0,084
София	2,75	0,577	1,587
Варна	3,33	0,126	0,42
Общо	2,33 (средно)	1	2,765

На местата, където отговорите са попълнени така: "поне 2, но може и повече", за изчисляването на средната аритметична и претеглената средна е взет минимално допустимия брой (в случая 2), което означава, че получените средни са долната граница.

В по-нататъшния анализ и предложениета за тарифа се отчита претегленият брой работни помещения.

4. Разходи за кантора на ЧСИ по градове (отговорили 100%)

Таблица 6 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

(1)	Усреднен брой работни помещения, вкл. архив (2)	Средна наемна цена на кантората (3)	Средна наемна цена за едно помещение (4) = (3) / (2)
Бургас	2,5	525	210
Габрово	3	250	84
Кюстендил	2	400	200
Лом	2,7	300	111
Несебър	2,7	700	260
Пазарджик	3	472	157
Разлог	2	450	225
Силистра	3	400	133
София	2,75	794	289
Варна	3,33	700	210
Общо	2,33 (средно)	499	188

За изчисляване на средната наемна цена за едно помещение е използвана информацията от въпросниците, поради липса на точни данни. Отговорите от Варна и Пазарджик е завишена, поради което е коригирана по преценка на ИПИ, основана на консултации с посредници по сделки с недвижимост.

5. Материално осигуряване на кантората на бъдещите ЧСИ (без разходи за архив)

Данните, получени от конкретния въпрос се използват само за ориентир. За целите на анализа е важно остойностеното материално осигуряване на една кантора. За да се избегне възможното завишаване на стойности, се използва информацията от втори, контролен въпрос в комбинация с останалите разходи ([раздел III, точка 2](#))

III. Разходи на ЧСИ

1. Разходи за създаване на архив на ЧСИ (отговорили 35%)

Както е известно, и естеството на работа, и ЗЧСИ предвижда създаването на самостоятелен служебен архив,³ а условията и редът за водене на архива ще се определят с наредба, издадена от министъра на правосъдието след консултации с вече учредената Камара на изпълнителите. По времето обаче, когато са попълвани въпросниците Камарата не съществува и няма издадена наредба. ЧСИ не знаят със сигурност какви ще са изискванията към архива, следователно и разходите, които са посочили са вероятни. Въпреки това нашата представа, която беше споделена от респондентите, е в общи линии основана на здравия разум, т.е. оценката на разходите за създаване на архива включва:

- персонален компютър
- картотека
- метална каса
- подсигурени по подходящ начин врата, прозорец
- минимално необходимо осигуряване за офис – бюро, стол, лампа и други подобни

Повечето посочили очаквани разходи за изграждането на архив са от София. Затова не смятаме за необходими да ги групираме по градове и да ги претегляме. От друга страна характеристиките на компонентите, съставляващи разходите за създаване на архив предполагат хомогенност по райони (различията в цените на тези стоки са резултантна от нееднаквите бизнес условия, в които работят доставчиците им – наеми, заплати, други). Не считаме тези вторични ценови отражения за съществени, доколкото стоковата субстанция в най-голяма степен определя цената.

Средната оценка на необходимите средства за създаване на архив е **5 364 лв.**

Тази стойност включва единствено разходите за създаване на архив, но не и тези за неговата актуализация. Последните са част от променливите разходи (по-конкретно от тези за заплати), доколкото поддръжката ще се извършва от обслужващ персонал.

Разходите за вероятна бъдеща модернизация, привеждане до по-високо техническо равнище, по-висока защитеност, обновления на инвентара не са калкулирани в средно необходимата сума от 5 364 лв., доколкото тя трябва да представлява само първоначалната инвестиция в архива. От друга страна субективните преценки на всеки за “задоволяващ стандарт на архива” над този минимум ще намерят отражение в покачване на променливите им разходи, което е вече лично решение.

2. Еднократни разходи (отговорили 100%)

Тук се включват разходите за обзавеждане/офис-оборудване на кантората (без служебния архив) и разходите, свързани с изгответянето на печат.

Таблица 7 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

	Средно равнище	Коригорано	Теглови	Коригирани
--	----------------	------------	---------	------------

³ Чл. 22, ал.1 от ЗЧСИ

(1)	на еднократните разходи – лв. (2)	равнище на средните еднократни разходи – лв. (3)	кофициент (4)	претеглени еднократни разходи (5)
Бургас	2 805	2 805	0,084	235,6
Габрово	3 050	3 050	0,028	85,4
Кюстендил	1 550	1 550	0,042	65,1
Лом	4 975	2 693*	0,028	75,4
Несебър	3 885	3 885	0,014	54,4
Пазарджик	3 835	3 835	0,056	214,8
Разлог	1 800	1 800	0,014	25,2
Силистра	1 850	1 850	0,028	51,8
София	2 768	2 768	0,577	1597,1
Варна	9 378	2 693*	0,126	339,3
Общо	3 590 (средно)	2 693 (средно)	1	2 744

* Позволяваме си корекция на данните за средното равнище на еднократните разходи от Лом (почти 85 % отклонение от средното равнище) и Варна (348 %). Приравняваме ги към средната стойност, като предполагаме, че относително по-високите разходи във Варна се компенсират с относително по-ниските в Лом.

Коригираното равнище на средните еднократни разходи и коригираните претеглени еднократни разходи не се различават съществено, все пак по отношение на цялата съвкупност, за по-голяма достоверност се използват претеглените стойности.

3. Променливи разходи, очаквани от ЧСИ (отговорили 100%)

Тук са включени всички разходи на ЧСИ, с изключение на:

- разходи за създаване на архив ([раздел III, точка 1](#))
- първоначални, еднократни разходи, които включват разходи за обзавеждане/офис-оборудване и разходите, свързани с изготвянето на печат ([раздел III, точка 2](#)).

Таблица 8 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

(1)	Средно равнище на променливите месечни разходи – лв. (2)	Средно равнище на променливите годишни разходи – лв. (3)	Теглови кофициент (4)	Претеглени променливи месечни (годишни) разходи (5)
Бургас	1 426	17 112	0,084	119,8
Габрово	1 250	15 000	0,028	35
Кюстендил	2 350	28 200	0,042	98,7
Лом	1 550	18 600	0,028	43,4
Несебър	2 550	30 600	0,014	35,7
Пазарджик	2 226	26 712	0,056	124,7
Разлог	2 750	33 000	0,014	38,5
Силистра	2 110	37 320	0,028	59,1
София	2 423	29 076	0,577	1 398,1
Варна	3 167	38 004	0,126	399
Общо	2 180 (средно)	25 864 (средно)	1	2 352 (28 224)

Става дума за средната аритметична от средното равнище на многократно появяващите се месечни / годишни разходи. Основен определящ фактор за различията са нееднаквите цени в отделните райони (наемна цена/покупка на кантора, заплати на персонал, разходи за услуги), чието установяване е наша цел.

За междурайонни сравнения е удачно да се използва средното равнище на променливите месечни или годишни разходи, докато, при разглеждане на цялата съвкупност най-представителни са претеглените променливи разходи, в случая – 2 352 на месец и 28 224 на година.

4. Съвкупни разходи на ЧСИ = т.1 + т.2 + т.3 (за първата година)

Това е сборът на първоначалните еднократни инвестиции, пресметнати като разходи за архив, обзавеждане/офис оборудване на кантора и печат плюс променливите годишни разходи. Изчисленията се отнасят за цялата съвкупност, поради което използваме претеглените величини. Това са разходите, които ЧСИ ще трябва да заплатят през първата година от дейността си.

Таблица 9 – източник: въпросници, изчисления ИПИ

Всички разходи	За един ЧСИ лв.	За всички ЧСИ (95) лв.
На месец	3 028	287 660
На година	36 332	3 451 540

IV. Доход на съдебните изпълнители

1. Нетен месечен доход на ДСИ (отговорили 100%)

Това е разполагаемият месечен доход, който ДСИ получават (работна заплата).

ДСИ се назначават със заповед на министъра на правосъдието, а средствата за трудовото им възнаграждение са от бюджета на Висшия съдебен съвет (ВСС). ВСС определя какъв процент от заплатата на районните съдии да бъде трудово възнаграждение за ДСИ.

От друга страна, за доказана висока квалификация и образцово изпълнение на служебните задължения след прослужени шест години министърът на правосъдието може да определи на ДСИ заплата до тази на съдия от окръжен съд по предложение на председателя на окръжния съд⁴.

Средна нетна работна заплата по градове

Таблица 10 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

	Среден нетен месечен доход – лв.	Среден нетен годишен доход – лв.
Бургас	895	10 740

⁴ Чл. 156 от Закона за съдебната власт (ЗСВ)

Габрово	760	9 120
Кюстендил	750	9 000
Лом	800	9 600
Несебър	939	11 268
Пазарджик	826	9 912
Разлог	760	9 120
Силистра	840	10 080
София	916	10 992
Варна	803	9 636
Средно	829	9 947

Средната аритметична е добър измерител в случая и използването на тегловен коефициент не е необходимо. Районът (окръжният съд), в който работят ДСИ не е фактор, определящ размера на възнаграждението. Различията в нетната заплата се дължат не толкова на разлики в основната заплата (по щат), колкото на допълнителното възнаграждение за прослужено време, което е различно.

2. Допълнителни (над основната заплата) мандатирани ползи

Смисълът на изчисляването на тези ползи е в това да се проследи алтернативната цена на решението на членове на професията да стават ЧСИ, от една страна, а от друга да се създаде основа за бюджетиране на средствата за възнаграждение на оставащите ДСИ.

a.) Според действащото законодателство

Според Закона за съдебната власт (ЗСВ)⁵ годишно ДСИ имат право на сума за облекло в размер на две средномесечни заплати на заетите в бюджетната сфера. За 2004г. средномесечната заплата за бюджетните организации и фондове управлявани от държавата⁶ е била 408 лв.

Освен това задължителните обществено и здравно осигуряване на ДСИ, както и застраховането им срещу злополука се извършват за сметка на бюджета на съдебната власт⁷.

Застраховката срещу злополука се сключва от Министерството на правосъдието и покрива 20 000 лв. щети.

Остойностени месечни и годишни облаги на един ДСИ

Таблица 11 – източник: Закон за съдебната, Национален статистически институт, изчисления: ИПИ

	Средства за облекло лв.	Задължително обществено и здравно осигуряване – лв.	Застраховка срещу злополука за щети до 20 000 лв.	Общо лв.
Допълнителни облаги на година	816	4 212	34	5 062
Допълнителни облаги на месец	68	351	2,8	421,83

⁵ Чл. 157а, ал. 1 от ЗСВ

⁶ Данни НСИ – <http://www.nsi.bg/Labour/Labour.htm>

⁷ Чл. 157а, ал. 2 от ЗСВ

Стойността на вноската за задължително общество и здравно осигуряване на един ДСИ е изчислена на база средна нетна месечна работна заплата – 829 лв.

Стойността на застрахователната премия е изчислена на база произволно избрана цена на застрахователна полица за щети до 20 000 лв., като се отчита и отстъпка за групов застраховане от 15%.

6.) Според информацията, посочена от съдебните изпълнители (отговорили 100%)

Таблица 12 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

	Усреднени стойности на допълнителните облаги, месечно лв.
Бургас	49,3
Габрово	50,0
Кюстендил	40
Лом	29,2
Несебър	70,8
Пазарджик	46,3
Разлог	57,1
Силистра	37,5
София	87*
Варна	44,5
Средно	51,2

* Само ДСИ от София получават месечна карта за градски транспорт на стойност 37 лв. Стойността е включен в средните допълнителни ползи за София.

Различията между законодателно установените и посочените допълнителни облаги се дължи на факта, че съдебните изпълнители не включват вноските за задължително общество и здравно осигуряване към допълнителните облаги (но това са облаги, доколкото се плащат в полза на ДСИ от бюджета, а бъдещите ЧСИ ще трябва да ги заплащат от доходите си). Когато това се отчете, разликите не са значителни и произтичат от забрава на определен тип вноски, които се покриват от данъкоплатците.

За целите на анализа, според нас е по-правилно да се използват законово установените равнища на допълнителни облаги, изчислени от нас – 421,83 лв. на месец. Средният брутен месечен доход на всеки ДСИ към момента е следователно **1 251 лв. (422 + 829)**. **Ако предположим, че към днешна дата остават 160 ДСИ, общата сума на средния брутен месечен доход е около 200 133 лв., а на година 2 401 594 лв.**

Допълнителни материални стимули (1-2 средни брутни работни заплати в обществения сектор) ДСИ могат да получат ако в края на годината ВСС отпусне допълнителни средства. Тяхното разпределение е по преценка (лична) на председателя на съответния районен съд. Тъй като данни за това няма и разпределението на средствата е строго субективно, подобни допълнителни стимули няма да се вземат в предвид.

Отчитайки горните факти, както и отговорите на въпроса “Получавате ли допълнително възнаграждение за добре свършена работа?” (100% - не), се потвърждава, че, **въпреки вниманието към професията, възнаграждението на ДСИ не е обвързано по никакъв начин с количеството и качеството на работа.** Започването на работа на ЧСИ неминуемо ще доведе до по-точно и пресметнато остойностяване на дейността на ДСИ и в крайна сметка, вероятно, преопределение на техните отношения с бюджета.

3. „Неявни”⁸ доходи на ДСИ под формата на неплащан наем за работни помещения и общ сбор

Таблица 13 – източник: въпросници, Закон за съдебната власт, изчисления: ИПИ

(1)	Нетен месечен доход лв. (2)	Средна стойност* на допълнителните облаги/месец. (3)	Средна неплащана сума за работните помещения-lv. (4)	Месечни доходи (неизвършени разходи) на ДСИ – общо лв. (5)=(2)+(3)+(4)	Годишни доходи (неизвършени разходи) на ДСИ – общо лв. (5)*12
Бургас	895	422	420	1 737	20 844
Габрово	760	422	336	1 518	18 216
Кюстендил	750	422	600	1 772	21 264
Лом	800	422	333	1 555	18 660
Несебър	939	422	520	1 881	22 572
Пазарджик	826	422	666	1 914	22 968
Разлог	760	422	450	1 632	19 584
Силистра	840	422	266	1 528	18 336
София	916	459	211	1 586	19 032
Варна	803	422	518	1 743	20 916
Средно	829	426	432	1 687	20 244

* За улеснение стойността на допълнителните облаги е приета за 422 лв., а не както беше изчислена 421,83

Данните в колона 5, освен че представлят нетния доход + облагите на един ДСИ, от друга страна са и своеобразен измерител на “цената” на държавното съдебно изпълнение, която се заплаща от бюджета. Така изчислена, цената при всички положения е по-ниска от реалната, доколкото не включва други разходи, които в по-голяма или по-малка степен могат да бъдат съотнесени към дейността на ДСИ, като например разходи за канцеларски материали и други консумативи, разходи за заплати и осигуровки на обслужващия ДСИ персонал, за поддържане на архивни и други общи помещения, които се ползват за целите и на държавното съдебно изпълнение. По-голямата част от тези разходи са трудно диференцируеми (в частта си, обслужваща ДСИ) и тяхното коректно установяване по райони и за страната като цяло представлява голям разход на време и средства, поради което те не са включени в настоящото изследване.

Въпреки това не смятаме, че тяхното отчитане би изменило съществено заключенията, доколкото по обща преценка величината им не надхвърля 1/5 от резултатите в последната колона на Таблица 13. Вероятно общите годишни разходи на бюджета за един ДСИ не надхвърлят 25 000 лв. (не включваме 13-та и/или 14-та заплата).

4. Очакван (желан) нетен месечен доход на ЧСИ (отговорили 100%)

Нетният доход отговаря на остойностеното време с отчитането на предприемаческия рисков. Средната му стойност за страната е 2 943 лв. на месец, или 35 316 лв. на година.

Таблица 14 – източник: въпросници, изчисления ИПИ

⁸ Терминът не е популярен в българска словоупотреба, макар да е част от методологията на анализ на ползи и разходи по света, където най-често под „неявни или сенчести цени (придохи, ползи и разходи)“ се разбират такива, които не са монетаризирани, получили парично изражение в счетоводен баланс или такива, които не отчитат, защото се предполага, че в дадени условия даден ресурс е свободно разполагаем.

(1)	Очакван нетен месечен доход – лв. (2)	Коригиран нетен месечен доход – лв. * (3)	Коригиран нетен годишен доход – лв. (3)	Теглови коефициент (4)	Претеглен нетен месечен (годишен) (5)=(3)x(4)
Бургас	2 000	2 000	24 000	0,084	168
Габрово	1 000	1 000	12 000	0,028	28
Кюстендил	1 500	1 500	18 000	0,042	63
Лом	800	800	9 600	0,028	22
Несебър	5 000	2 974*	35 688	0,014	42
Пазарджик	2 781	2 781	33 372	0,056	156
Разлог	4 000	2 974*	35 688	0,014	42
Силистра	840	840	10 080	0,028	24
София	3 283	3 283	39 396	0,577	1 894
Варна	4 000	4 000	48 000	0,126	504
Средно	2 520	2 215	314 580	1	2 943 (35 316)

* Внесени са корекции в данните за Несебър и Разлог, тъй като отклонението от средната е много значително (Несебър – почти 100 %, Разлог – почти 60 %). Използван е среден коефициент на вариация.

Корекциите в месечния доход за двата града са получени по следния метод:

$$\sum_{1}^n (p_n - p_m)^2$$

Изчисляване на дисперсията: $\sigma^2 = \frac{\sum_{1}^n (p_n - p_m)^2}{n} = 2 286 144 \rightarrow \sigma = 1 512$

Изчисляване на коефициента на вариация: $V^2 = \frac{\sigma^2}{np_m^2} = 0,036 \rightarrow V = 0,189 (18,9 \%)$

σ – стандартно отклонение

σ^2 – дисперсия

n – броя на районите, респ. записите

p_m – средната аритметична на очаквания нетен месечен доход

p_n – очакваният месечен доход за всеки район

V – коефициент на вариация

Претегленият месечен доход се използва при разглеждане на цялата съвкупност от частни съдебни изпълнители, а коригираният месечен доход при ЧСИ по райони.

5. Очакван (желан) брутен доход от ЧСИ за първата година – по райони

За изчисляването му се ползват получените данни за средната аритметична.

Таблица 15 – източник: въпросници, изчисления на ИПИ

(1)	Разходи за архив (2)	Коригорано равнище на средните еднократни разходи – лв. (3)	Средно равнище на променливите годишни разходи – лв. (4)	Средно равнище на съвкупните разходи – лв. (5)	Коригиран желан нетен годишен доход – лв. (6)	Желан брутен доход за първата година лв. (7) = (5)+(6)
Бургас	5 364	2 805	17 112	25 281	24 000	49 281
Габрово	5 364	3 050	15 000	23 414	12 000	35 414
Кюстендил	5 364	1 550	28 200	35 114	18 000	53 114
Лом	5 364	2 693	18 600	26 657	9 600	36 256
Несебър	5 364	3 885	30 600	40 119	35 688	75 537
Пазарджик	5 364	3 835	26 712	35 911	33 372	69 283
Разлог	5 364	1 800	33 000	40 164	35 688	75 852
Силистра	5 364	1 850	37 320	44 534	10 080	54 614
София	5 364	2 768	29 076	37 208	39 396	76 604
Варна	5 364	2 693	38 004	46 061	48 000	94 060
Средно	5 364	2 693	27 362	35 446	26 582	62 002

Сборът (42 422 лв., непретеглен) от средното равнище на променливите годишни разходи на ЧСИ (27 362 лв.) и нетния доход + облагите (за година – 15 060), които са получавали като ДСИ, са на по-високо равнище, отколкото средните разходи на бюджета за един ДСИ (около 25 000 лв., както казахме по-горе, тази цифра не е точна и може да е по-висока). Това обаче не може да бъде аргумент против въвеждането на единна тарифа за частни и държавни изпълнители, тъй като условията при които работят едните (ДСИ) и искат да работят другите (ЧСИ) са коренно различни. По-високите разходи на ЧСИ са в най-голяма степен свързани с по-високите средни променливи разходи, които от своя страна гарантират по-добро материално обезпечение и по-добри условия за работа, което трябва да резутира в по-висока ефективност, съответно по-високи приходи.

6. Желаят ли ЧСИ доходът им да е обвързан с извършените изпълнителни действия? (отговорили 80%)

Всички респонденти са дали положителен отговор. Може да се предположи, че и останалите споделят това мнение. Доколкото ни е известно, тази нагласа е в основата на личното решение на отделните членове на професията да изберат призванието на ЧСИ и с това очакване законодателят е поставил основата на реформата.

7. Желаят ли ЧСИ доходът им да е обвързан с размера на върнатите вземания? (отговорили 90%)

Всички респонденти са дали положителен отговор.

V. Изпълнителни действия на съдебните изпълнители

1. Извършени изпълнителни действия (2004 и първо шестмесечие на 2005, отговорили 80%)

Поради голямото разнообразие на действия, които могат да се приемат за изпълнителни действия, както и поради липсата на предварителна уговорка с

респондентите кои действия да се включват и кои не, няма да се спират на номиналните стойности, а само на отношения.

Броят на изпълнителните действия в случая е функция преди всичко на активността и желанието за работа на съдебните изпълнители. В по-малка степен влияят допълнителни фактори като особености и усложнения при отделни дела (които забавят производството), тъй като величините са агрегирани и усреднени, което изглежда диспропорциите и отклоненията.

Таблица 16 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

	Извършени изпълнителни действия - брой			
	2004	1-во шестмесечие 2005	Средно на месец	Средно на година
Бургас	110	87	10,9	130,8
Габрово	350	250	38,9	466,8
Кюстендил	173	29	11,2	134,4
Лом	260	214	26,3	315,6
Несебър	162	132	16,3	195,6
Пазарджик	0	0	0	0
Разлог	128	90	12,1	145,2
Силистра*	-	-	-	-
София	128	62	10,6	127,2
Варна	187	83	15	180
Средно	166	105	15,7	188,4

* ДСИ от Силистра не са посочили данни и не са отчетени при изчисляването на средната величина. ДСИ от Разлог, според посочените данни, не са извършили нито едно изпълнително действие. Тези стойности са включени при установяването на средната аритметична.

Данните ще бъдат особено актуални при извършване на последващи анализи за дейността на института на частното изпълнение, доколкото позволяват сравнения и съпоставки с качеството и бързината на работа на държавните изпълнители.

2. Общ брой и материален интерес на несвършените дела към юни 2005г. по райони

Таблица 17 – източник: въпросници, изчисления: ИПИ

(1)	Общ брой на делата (2)	Материален интерес – млн. лв. (3)	Среден материален интерес на едно дело - лв. (4)=(3) / (2)
Бургас	14 705	66,85	4 546
Габрово	6 500	12,4	1 908
Кюстендил	3 478	13,89	3 994
Лом	2 560	2,12	828
Несебър	392	6,26	15 969
Пазарджик	-	-	-
Разлог	662	2,82	4 260
Силистра	-	-	-
София	66 539	836	12 564
Варна	-	-	-
Средна аритметична	11 854	117,54	5 509

Данните в таблицата са регистрирани на база въпросници. За проверка на тяхната достоверност е направен сравнителен анализ с броя и материалния интерес на несвършените дела в същите градове към юни 2004г., като са използвани официалните

данни на Министерство на правосъдието. Получените резултати показват номинално близки стойности с почти идеални пропорционални изменения в рамките на около 10% (изключение: София 20%), което налага изводите, че:

- регистрираните данни отразяват реални величини
- отсъстват резки колебания по места и като цяло
- пазарът се движи плавно с тенденция към разширяване – броят и материалният интерес на изпълнителните дела почти повсеместно нараства

3. Очаква ли се нарастване на броя изпълнителни действия, които съдебните изпълнители ще водят вече като ЧСИ през 2006? (отговорили 55%)

- 54% - "Не, очаквам спад"
- 46% - "Да, очаквам нарастване"

Резултатите са почти равно разпределени. Въпреки това, наблюденията от проведените лични срещи показват известно притеснение на съдебните изпълнители по отношение броя на техните клиенти през първите две години, особено през 2006г. ЧСИ в големи и по-активни градове са по-несигурни в сравнение с техните колегите в по-малки населени места. Почти всички смятат, че в самото начало ще разполагат с не повече от 10-15 редовни клиенти, които и сега познават.

VI. Допълнителна информация

1. Какво според Вас е нормалното съотношение на всички разходи по изпълнението спрямо интереса реализиран от изпълнителя? (отговорили 25%)

- 60% посочват 70% като нормално съотношение,
- 20% посочват 20% като нормално съотношение,
- според 20% всичко зависи от конкретния случай.

Не смятаме, че получените резултати са използвани, тъй като до голяма степен си противоречат. Липсата на единомислие у анкетираните отдаваме на погрешното разбиране на въпроса от тези 60%, които намират за нормално, разходите по изпълнението да бъдат 70% от материалния интерес на взискателя. От друга страна отговорилите на въпроса са само $\frac{1}{4}$ от цялата извадка, което в допълнение към казаното, подкрепя невключването на този въпрос в анализа.

2. Най-желани промени от ЧСИ в съществуващи нормативни актове:

a.) Граждански-процесуален кодекс (ГПК)

- Изваждане уредбата на изпълнението извън ГПК (напр. създаване на Кодекс на изпълнителя)
- Призоваването да се прекрати

- Обжалването на действието да се ограничи
 - Да се премахне чл. 325 (доброволното изпълнение на дължника)
- б.) Закон за задълженията и договорите (ЗЗД)
- Промяна в чл. 136 – 137 за реда на удовлетворяване на субектите в изпълнителното производство – държавата трябва да е равнопоставен субект, а не винаги привилегиран

VII. Някои генерални изводи от анкетите

1. Общата обезпеченост е лоша. Мнението на распондентите е, че ДСИ работят в допотопни условия. Такива са и нашите впечатления. Обяснимо е желанието на изпълнителите, избрали попрището на свободната професия, да преодолеят тази неуряденост на условията за работа.
2. ЧСИ не знаят със сигурност какви ще са изискванията към архива. Въпреки това респондентите, опирайки на здравия смисъл, имат реалистични виждания. Средната оценка за необходимите средства е 5 364 лв.
3. Коригираните претеглени еднократни разходи (инвестиции) за обзавеждане/офис-оборудване на кантората и разходите, свързани с изготвянето на печат (без тези за архив) възлизат на 2 744 лв.
4. Претеглената стойност на променливите месечни разходи е 2 352 лв. На година това прави 28 224 лв., а за 95 ЧСИ сумата е 2 681 280 лв.
5. Ако към разходите за архив и еднократните инвестиции се добавят и възстановяемите разходи, за първата година общите неоходими средства за дейността са 3 451 540 лв. за всички ЧСИ или 36 332 лв. на изпълнител (за първата година).

Част втора - Анализ и коментари по повод съществуващата проектотарифа

I. Общиекономически предпоставки

Институцията на частното **съдебно изпълнение се създава, за да подобри събирамостта на вземанията в национален план и да повиши ефективността на изпълнението**. По-бързото и по-евтино удовлетворяване на кредиторите може да се постигне, както показва практиката на други страни, когато пазарът на изпълнителни услуги функционира при конкурентни начала. Това означава всеки частен изпълнител да има право да събира вземания на цялата територия на страната и сам да определя възнаграждението, което ще получи. В този смисъл конкуренцията е не само стимул за по-бързо и по-евтино предоставяне на дадена услуга (изпълнително действие), но също така и естествен разпределител на работата. Тези идеи бяха в основата на

проектозакона и на тяхна основа бяха направени прогнозите за подобряване на ефективността на процеса.⁹

Системата на частното съдебно изпълнение в България е в голяма степен затруднена от самото ѝ създаване. Законът за ЧСИ въвежда ограничаването на т.н. национална компетентност, т.е всеки ЧСИ може да упражнява дейност единствено в рамките на района на съответния окръжен съд. Дейността на съдебните изпълнители е свързана с предоставянето на услуги, които по същество не се различават от всички останали. Основание за тяхното възникване са вземания, чийто бъдещ брой и стойност не могат да се предсказват в пълнота, а само като вероятна възможност и/или тенденция както в национален план, така и по райони.

Максимална потенциална натовареност на ЧСИ

Таблица 18 – източник: въпросници, законодателство, изчисления: ИПИ

(1)	Брой на несвършенните дела (2)	Материален интерес – млн лв. (3)	Щатни бройки за ЧСИ по закон (4)	Среден брой дела на един ЧСИ (щат) (5)	Брой ДСИ подали заявление за ЧСИ (6)	Среден брой дела на един ЧСИ (щат) (7)
Бургас	14 705	66,9	6	2 451	4	3 676
Габрово	6 500	12,4	2	3 250	2	3 250
Кюстендил	3 478	13,9	3	1 159	3	1 159
Лом	2 560	2,1	2	1 280	1	2 560
Несебър	392	6,3	1	392	1	392
Пазарджик	3 145	-	4	768	1	3 145
Разлог	662	2,8	1	662	1	662
София	66 539	836	41	1 623	15	4 436
Варна	1 600	-	12	133	9	178
Средно			74		38	

Таблицата показва каква е планираната от закона (на 30 000 хил. души 1 ЧСИ) в колона 5 и фактическата натовареност към момента в колона 7 по места. Това е максималната потенциална натовареност средно на един частен съдебен изпълнител. Тъй като все още съществуват и ДСИ, които ще работят по част от делата, реалните цифри ще са пониски.

Получените средни стойности на натовареност, тъй като са завишени, нямат пряко отношение към количествените резултати, изчислявани на следващите етапи от анализа. Тяхното значение е ориентировъчно и спомагателно, разкриващо, не номинални стойности, а съотношения.

Разликата в натовареността на един ЧСИ от София е над 9 пъти по-висока от тази на ЧСИ от Несебър и над 20 пъти по-висока от тази на ЧСИ от Варна. При сега, действащата законова уредба липсва възможност за прегрупиране и съсредоточаване на ЧСИ в зони с повече несвършени изпълнителни дела, дори ако това натоварване е временно. В този смисъл ограничаването на националната компетентност е голям недостатък. Наистина законодателството предвижда възможността за назначаване на помощници, имащи функции на ЧСИ, което би могло да допринесе за преодоляването на временни

⁹ Виж доклада на ИПИ за ползите и разходите от ЗЧСИ

никове. Все пак като цяло така записана регулатията ще ограничава конкуренцията и води до формиране на регионални монополни позиции.

От друга страна обвръзката на броя ЧСИ с броя на жителите е неподходяща, доколкото мобилността на стопанската дейност (съответно на броя дела) не винаги съвпада с тази на населението, макар и в повечето случаи това да е така.

II. Такси за основни действия, които следва да се въведат с проекто-тарифата¹⁰

1. Действия, които не се считат за изпълнителни действия според проекто-тарифата

- Образуване на изпълнително дело – 20 лв.
- Извършване на еднократна справка за дължника и неговото имущество – 5 лв.
- Извършване на цялостно проучване на имущественото състояние на дължника, набавяне на данни, документи, книжа и други, както и определяне на начина на изпълнение от частния съдебен изпълнител – 50 лв.
- Изготвяне на сметка за размера на дълга от частния съдебен изпълнител – 30 лв.
- Присъединяване на взискател – 20 лв.
- Изготвяне и предявяване на разпределение – 80 лв.
- Връчване на призовка, препис от жалба, уведомление и книжа, включително и за връчване на изявление на взискателя по чл. 398б, ал. 2 и 3 от ГПК – 20 лв.
- Изпращане по пощата на призовка, препис от жалба, уведомление и книжа – 10 лв.
- Овластване на взискателя да предядви иск пред окръжния съд по седалището на дружеството за неговото прекратяване по чл. 398б, ал. 2 и 3 от ГПК – 20 лв.
- Упълномощаване на взискателя, да извърши действие за сметка на дължника, съгласно чл. 419 от ГПК – 20 лв.
- Издаване на удостоверение – 5 лв.
- Издаване на препис от документ, съставен от частен съдебен изпълнител – за първата страница 2 лв., за всяка следваща по 1 лв.
- Изготвяне на копие от изпълнително дело – 10 лв.(препис от изпълнително дело и предоставянето му на компетентния съд – 20 лв.
- Предоставяне и възлагане на вземане за събиране или вместо плащане – 20 лв.
- Предоставяне на документи и информация относно публичната продан или продажбата по закона за особените залози (ЗОЗ) – 20 лв.
- Извършване на опис на движими и недвижими имущества, включително и на налични ценни книжа – 1,5 % от сумата, за която се иска изпълнението (не по-малко от 50 лв.)

¹⁰ Вземаме за основа съществуващата проекто-тарифа, по който има почти пълно съгласие между ЧСИ и Министерство на правосъдието.

2. Действия, които се считат за изпълнителни действия според проекто-тарифата

- Налагане на запор без извършване на опис – 15 лв.
- Налагане на запор с извършване на опис – 1,5 % от стойността на описаното имущество
- Налагане на възбрана (искане да съдията по вписванията) – 15 лв.
- Вдигане на възбрана (искане да съдията по вписванията) – 15 лв.
- Продажба на безналични ценни книжа – 100 лв.
- Принудително отнемане и предаване на движими вещи, включително на заложено имущество по ЗОЗ – 2 % от стойността на вещите (не по-малко от 100 лв.)
- Въвеждане във владение на недвижим имот – 1 % от стойността на имота (не по-малко от 200 лв.). При семайно жилище – 50 лв.
- Осъществяване режим на лични отношения и предаване на дете – 50 лв.
- За извършване на определено действие – 50 лв.
- Извършване на публична продан, както и на продажба на заложено имущество по реда на ЗОЗ – 1,5 % върху продажната цена (не по-малко от 100 лв. и не повече от 15 000 лв.)
- Пазене на описано или дадено в обезпечение имущество – вж. т. 25 от проекто-тарифата
- Събиране на парично вземане – вж. т. 26 от проекто-тарифата

III. Коментари и анализи по отношение на таксите в проектотарифата

1. Общи въздействия на фиксираните цени – теоретични положения

Ограничаването на цените нарушава свободата на израза на предпочтания и изкривява информацията. Ограничаването на цените пречи на ориентацията и изиска обществени и държавни структури за контрол. Съществуват два начина за административна намеса в свободното договаряне на цените.

Първият е свързан с налагането на т. нар. "ценови под", който е налице, когато правителството или друга структура изискват цените да не падат под определено равнище. Ако ценовият под е на по-ниско равнище от цените, на които свободно се сключват сделки, подът не дава никакъв ефект. Но ако ценовият под е на равнище, по-високо от това на пазарните цени - той предизвиква излишък от стоки и услуги: някои от продавачите не могат да намерят купувачи за всичко, което искат да продадат.

Вторият начин са т. нар. "ценови тавани". Те се появяват като изискване на правителството или друга структура цените да не надвишават определено равнище. Ако ценовият таван е под равнището на свободно договаряните цени, възниква недостиг на дадените стоки или услуги. Но само онези с хронично ниски налагани ценови тавани са хронично недостатъчни. Предполага се, че при липса на ценови ограничения

недостигът ще бъде рано или късно преодолян или чрез по-интензивно предлагане или чрез създаване на заместители.

Последиците от ценовите тавани са основно три вида, които могат да се появяват в различни вариации:

- Неценово регулиране на търсенето и предлагането - каквото са опашките и дискриминацията (например разпределението на стоките за привилегированi групи потребители, или недопускането на външни за дадена юрисдикция приемачи или работници до даден пазар);
- Снижаване на качеството, за да се намалят [разходите](#)¹¹ за продажба под даден ценови таван;
- Възникване на черен пазар, на който стоките и услугите се продават над цените установени със закон или друг нормативен акт със съответната премия за риска.

2. Принципни постановки по отношение на тарифата

Ключовата роля на тарифата се дължи на това, че тя в най-голяма степен ще определя доходите на ЧСИ. С малки изключения фиксираните (обикновени) такси кореспондират с действия, които не се считат за изпълнителни действия, а променливите (пропорционални) такси с различните видове изпълнителни действия (относно условното деление на изпълнителни и неизпълнителни действия - [част втора, раздел VIII, точка 1и 2](#)).

За да функционира правилно и да се развива един пазар са необходими условия, които да създават и поддържат конкуренция. Предходното изложение ([I. Общоикономически предпоставки](#)) показва по какъв начин конкуренцията е блокирана на национално ниво (ограничена национална компетентност). Оставените от ЗЧСИ възможности за преразпределение на работа и печалба са единствено на местно ниво (поотделно във всеки район, определен от юрисдикцията на съответния окръжен съд).

Конкретният ценоразпис не позволява подвижност по договарянето надолу, ще изисква нетривиални разходи по отчитането на действотта, дори само за целите на управлението на кантората на ЧСИ (документооборот) и не отчита възможностите за технологични подобрения (съответно поевтиняване на таксите) за достъп до регистри и др. под. Поради това се премахват и стимулите за промени в тази насока и съответно за съревнование между ЧСИ.

Този коментар се отнася преди всичко за таксите по т. 1.

В т. 2 има не съвсем логични разлики в таксите за някои аналогични, но все пак различни като разход на време действия.

- Например въводът във владение има различни минимални цени в зависимост от това дали жилището е семайно или не. Въщност според сега действащото законодателство въводът във владение в семайно жилище е по-труден. Ако се отчита този факт, минималната цена за това изпълнително действие трябва да е по-висока, а не по-ниска.
- Не ясно защо разликата между долна и горна граница (100 и 15 000 лв.) при публична продан и на продажба на заложено имущество по реда на Закона за

¹¹ Подчертаната фраза е връзка към пояснителен текст в Интернет (www.easibulgaria.org/cost.php)

особените залози е 150 пъти. Според нас горната граница е близо 40% от общите годишни разходи за дейността на ЧСИ през първата година от прилагането на закона. Очевидно е, че може, първо, да има друго съотношение и, второ, друг подход, например договаряне на интереса на ЧСИ с възискателя.

Въпреки казаното, ползата от подхода, използван в проекто-тарифата, е в това, че:

- а) не се променя практиката, известна от други сходни (макар и само формално) професии;
- б) може да се предполагат ползи, свързани с прозрачността на отношенията между ЧСИ и клиентите, макар тези предположения да са доста абстрактни.

Доколкото на нас са ни известни очакванията за работата на ЧСИ от евентуалните техни „клиенти”,¹² основното в тези очаквания не са цените за „дребни” изпълнителни действия и свързаните с тях оценки на интереса и стечения на обстоятелствата, а осъществяването на приемането за възможно най-кратък срок и в най-пълен обем, при готовност за покриване на разходите.

Механизъм на действие

Таксите в тарифата са фиксирани за всички и ако се приеме хипотетично, че ЧСИ от различни райони извършват едни и същи действия, то изпълнителите с по-високи месечни разходи ще са или в по-неравностойно положение или ще трябва да договарят допълнително възнаграждение, което ще е за сметка на кредитора. Ако не получат допълнително възнаграждение, техният труд ще бъде относително подценен. Поради факта, че тарифата е фиксирана изглеждане на тази неравнопоставеност може да има само от едната страна – при тези с по-високите разходи. ЧСИ, които имат по-ниски разходи няма да могат, дори и да искат, да предложат по-ниска цена, която да отговаря на по-ниското ценово равнище в техния район. Така възможността за намаляване на разходите по изпълнението е блокирана. Освен това сравнително по-високата цена може да отблъсне потенциални възискатели да използват техните услуги и да ги насочи към използването на нерегламентирани средства.

Разполагаемият доход като процент от приходите на ЧСИ в по-активните райони (райони с по-високо ценово равнище) е по-нисък, сравнен с процента, който ще получават ЧСИ в райони с по-ниско ниво на цените.

Задължително изискуемите фиксирани такси създават изкривяване в ценообразуването по райони, дотолкова доколкото разходите на ЧСИ не са административно наложени, а се създават на принципа на свободната цена, т.е. влияят се от конюнктурата (наеми, заплати, цени на услуги).

Невъзможността за изискване на по-ниски от фиксираните такси премахва ефектите от мащаба – специализацията на някои изпълнители в определен вид дела, съответно по-бързото им приключване не може да доведе до по-ниски разходи по изпълнението, което е негатив, както в национален план, така и за тези ЧСИ, които искат и могат да се специализират (не могат да подадат адекватен сигнал към пазара – по-ниска цена, тъй като ще печелят от обем, а напротив обратното – ще изискват допълнително възнаграждение за по-бързо свършената работа, което ще повиши още повече

¹² Ние сме ги изследвали по повод работата над оценката на ползи и разходи от приемането на ЗЧСИ.

разходите по изпълнението). Административният ценоразпис улеснява постигането на уговорки, картелиране и разпределение на пазара между отделните ЧСИ в един район.

Решения

За преодоляване на някои от описаните отрицателни ефекти е необходимо:

- типологизиране на действията по започване на изпълнителния процес и определянето на минимална такса за такова започване, според типа отношение
- разширяване възможностите за договаряне

Част трета - Връзка между доходите на ЧСИ, фиксираните и пропорционалните такси

Доходът на ЧСИ за всяко едно дело се определя по формулата:

Доход = извършваните действия \times обикновената такса за всяко действие + извършваните действия \times пропорционалната такса за всяко действие + допълнителните разноски

Формулата показва комплектността и сложността на изчисляване приходите от такси. Променливите са 5, като една от тях – пропорционална такса за всяко действие от своя страна зависи от материалния интерес на взискателя. Поради това абсолютно точна оценка на бъдещите доходи на ЧСИ не може да се направи. До голяма степен проблемът може да бъде решен чрез установяване на факторни зависимости и използването на стилизиран примерен казус.

I. Регресионен анализ – установяване на корелационни зависимости

Ще формулираме конкретни хипотези за предполагаеми зависимости между приходи, разходи, брой изпълнителни дела и материален интерес. След всяка хипотеза следва проверка на нейната адекватност и степен на факторна зависимост чрез прилагане метода на множествена регресия¹³.

1. Зависимост между изискуемия брутен доход за първата година и материалния интерес в отделните райони

Стойностите на изискуемия брутен доход по места са тези получени в [Таблица 15](#)

Като измерител на материалния интерес се взима материалния интерес на несвършените дела към юни 2005 г. по райони. ([Таблица 17](#))

Основни регресионни показатели, които оценяваме, са:

- R Square – коефициент на корелация (**Колкото по-висок е коефициентът на корелация, толкова зависимостта е по-силна. Условно може да се приеме, че когато: R Square<0,3 има слаба корелационна зависимост; 0,3<R Square<0,5 -**

¹³ За изчисляване на регресионните коефициенти е използвана софтуерна програма SPSS

средна корелационна зависимост; R Square>0,5 - много силна корелационна зависимост)

- Adjusted R Square – коефициент на проверка коефициента на корелация (**трябва да е положителна величина; колкото по-висока е стойността, толкова по-добре; определя дали резултатите са използваеми; Adjusted R Square>0: резултата е използваем**)
- T – коефициент на значимост (**колкото стойността му е по-висока, толкова по-значими са резултатите**)

В конкретния случай става дума за:

R Square: 0,5728; R Square>0,5- силна корелационна зависимост

Adjusted R Square: 0,5461>0

T: 4,632>0

Резултатите са валидни и показват, че зависимостта между изискуемия брутен доход и материалния интерес е много силна. Основните различия в изискуемия брутен доход произтичат от нееднаквите ценови равнища в отделните райони. Резултатите доказват, че нивото на цените, а оттам и необходимите средства за посрещане на разходите са в силна пряка зависимост с материалния интерес. Данните са в подкрепа на пропорционалните такси и тези, които могат да бъдат договаряни, и против фиксираните ставки.

2. Зависимост между изискуемия брутен доход за първата година и броя на изпълнителните дела в отделните райони

Като брой на изпълнителните дела по райони се приема броят на несвършените дела към юни 2005 г.

R Square: 0,0777; R Square<0,3 – слаба корелационна зависимост

Adjusted R Square: 0,0292>0

T: 1,265>0

Резултатите, както и в първия случай, са валидни, но показват много слаба зависимост между желания брутен доход, ценовото равнище и активността на района от една страна и броя на изпълнителните дела, които предстои да се водят от друга.

7,37 пъти по-ниският коефициент на корелация, комбиниран с 4 пъти по-нисък коефициент на значимост и многократно по-малък коефициент на проверка коефициента на корелация показва, че пропорционалните такси ще отразяват по-добре в пъти реалностите, съответно нуждите на ЧСИ в различните райони.

Това означава, че фиксираните такси могат да бъдат намалени и като брой и като сума, а също така и че е възможно да се увеличи договорния елемент.

3. Зависимост между средните съвкупни разходи за първата година и материалния интерес по райони

Стойностите на съвкупните разходи за отделните райони са изчислени и показани в [Таблица 15](#)

R Square: 0,3763; 0,3< R Square<0,5
Adjusted R Square: 0,3373>0
T: 3,107>0

Резултатите са валидни. **Съществуващата корелационна зависимост е по-слаба, отколкото, когато се използва желания доход.** Това е така, тъй като този доход е вид разход (на време) и е част от регионалните ценови различия, доколкото единица труд е по-високо заплатена в районите с по-високо ценово равнище (това са и районите с по-висок материален интерес).

От друга страна резултатът е доказателство за коректността на оценките: с изваждането на променлив компонент от съвкупните разходи, нараства влиянието на приетите за постоянни разходи (за архив), следователно намалява и значението на регионалните различия.

По отношение на таксите може да се твърди, че колкото диапазонът на цените в различните райони е по-широк, толкова по-голямо изглеждащо въздействие имат пропорционалните такси.

4. Зависимост между средните съвкупни разходи за първата година и броя на изпълнителните дела в отделните райони

R Square: 0,1957; R Square<0,3
Adjusted R Square: **-0,032<0**
T: 0,616>0

Резултатите са неизползвани. Изваждането на основен променлив компонент от стойността на съвкупните разходи, какъвто е разходът за време (почти 50 % - на тежест в стойността на претеглените съвкупни разходи) води до невалидност на метода.

Това ни дава право да направим извода, че, освен всичко казано дотук по отношение на фиксираните такси, такси, които се събират на бройка, в много по-малка или никаква степен не кореспондират с регионалните условия и в динамичен план водят до изкривяване.

II. Стилизирани казуси за събиране на вземане на стойност 5 000, 10 000, 50 000 и 100 000 лв.¹⁴

Разработените казуси са изнесени в **Приложение 3.**

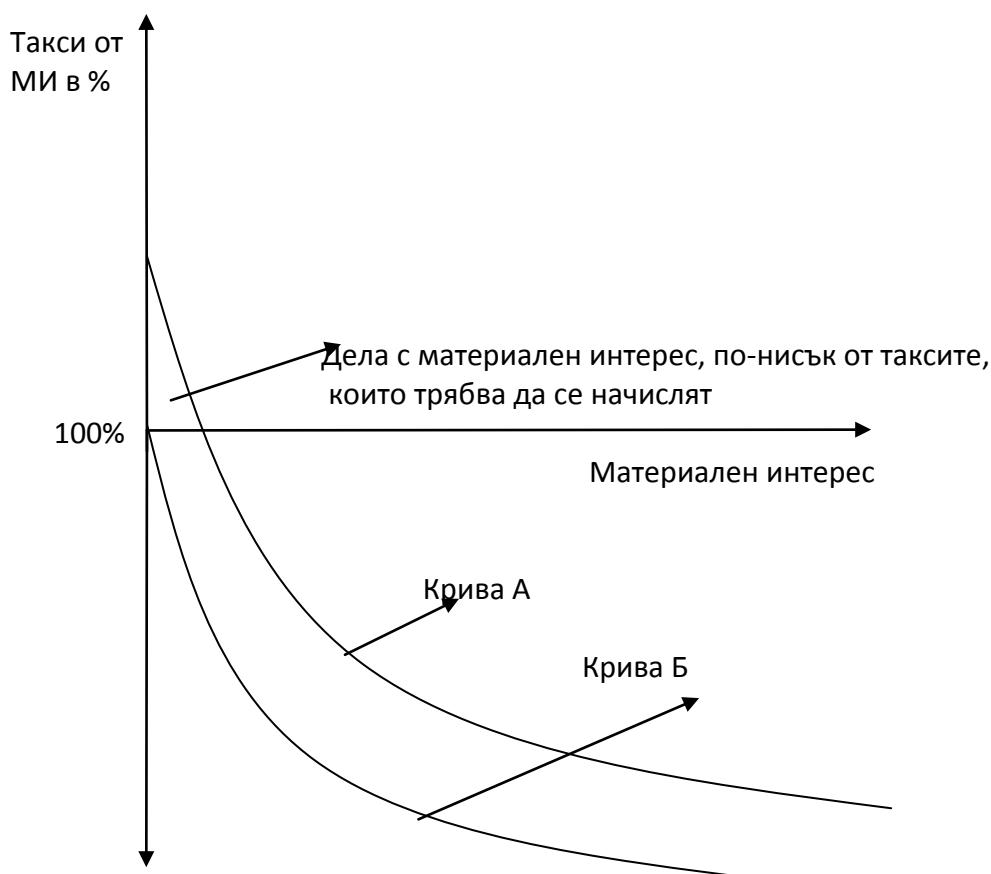
Te ни позволяват да изчислим средния вероятен процент от материалния интерес, който представлява доход за ЧСИ при успешно събиране на паричното вземане.

Допълнителните разносците, както и таксите за преписи, призовки и др. не са включени, тъй като осъщяват допълнително производството. Това е направено с цел избягване надценяването на приходите, което може да доведе до погрешни заключения.

¹⁴ Примерите са разработени с помощта на Катилин Попов, правен експерт към “Реформа в търговското право” на Американската агенция за международно развитие - ААМР

Полученият резултат е категоричен – цена на изпълнителното производство – 10,9% от материалния интерес. Според изчисления на Министерство на правосъдието, действието на Тарифа № 1 към ЗДТ води до цена на изпълнението около 2,35 % от размера на дълга, което е над **4,6 пъти** по-ниско.

III. Функционална зависимост между материален интерес, фиксиран и пропорционални такси¹⁵

Графиката показва най-общата функционална зависимост между размера на дълга и процентния дял от него, който трябва да се плати под формата на такси по изпълнението.

Крива А представя връзката между материалния интерес по едно изпълнително дело и общата стойност на всички платими такси (фиксирани и пропорционални) като процент от материалния интерес.

Крива Б показва функционалната зависимост при наличие единствено на пропорционални такси.

Триъгълникът, заключен между Крива А, абсцисата и ординатата показва обема вземания, чието събиране е икономически необосновано, заради наличието на

¹⁵ За създаването на графиката не е използван софтуерен продукт, поради което описаните зависимости не са абсолютно точни - наклонът на кривите в някои участъци може да е по-голям или по-малък, но тенденциите и функционалните връзки са очертани коректно, съответно с висока достоверност

фиксираните такси в началните етапи на производството. Това са дела с нисък материален интерес, при които **разходите по производството са по-високи от самия дълг.**

Извод:

Колкото по-голям е броят и стойността на фиксираните такси като процент спрямо материалния интерес, толкова триъгълникът, съответно делът на икономически необоснованите вземания ще са по-големи. От друга страна, колкото повече (като брой) са начислените такси, толкова по-високи разходи на време и средства ще трябва да заплащат изпълнителите (документооборот, счетоводни разходи).

Част четвърта - Предложение за изменение в съществуващата тарифа

Предвид всички изводи, от [втората](#) и [третата](#) част на доклада, както и решенията, които смятаме за най-логични: обединяване на някои такси и разширяване възможността за договаряне, предлагаме:

I. Обединяване на някои от таксите, предвидени в тарифата и типологизиране на изпълнителните действия

Считаме за целесъобразно обединяването на следните такси от проектотарифата:

- За образуване на изпълнително дело – 20 лв.
- За извършване на еднократна справка за дължника и неговото имущество – 5 лв.
- За изпращане по пощата на призовка, препис от жалба, уведомление и книжа – 10 лв.
- За издаване на удостоверение – 5 лв.
- За издаване на препис от документ, съставен от частен съдебен изпълнител – 2 лв., ако преписът е повече от една страница за всяка следваща по 1 лв
- За изготвяне на копие от изпълнително дело – 10 лв. (препис от изпълнително дело и предоставянето му на компетентния съд – 20 лв.)
- За изготвяне на сметка за размера на дълга от частния съдебен изпълнител – 30 лв.

Аргументи в полза на предложението:

1. Създаването на “заместваща” такса е целесъобразно и икономически обосновано. Премахва се излишният документооборот, който ще е в тежест при бъдещата работа на ЧСИ и ще предизвика разходи (например двойно повече време за счетоводител / обслужващ персонал, консумативи). За едно дело това може да представлява незначителен разход, но за всички заедно в краткосрочен и дългосрочен план със сигурност ще спести ресурси, както на отделните изпълнители, така и на икономиката като цяло.
2. Вниманието на съдебния изпълнител се пренасочва от получаване на “дребни” такси, към основната цел на изпълнителния процес – събиране на вземането. В този смисъл в предлаганата промяна има и психологически момент – по-високо

ниво на фокусираност към следващите етапи на изпълнението и тяхното целенасочено по-бързо достигане. Всяка заинтересована страна получава изгода под някаква форма от ускоряване на изпълнителния процес, т.е. това не е “игра с нулев сбор” (zero game), а ситуация, от която всички печелят: по-бърз спад на междуфирмената задължнялост, по-високо доверие и по-голямо спокойствие за бизнеса; покачване доходите на ЧСИ – изследванията на ИПИ (регресионни анализи, стилизиран казус, други изчисления) показват, че най-голямата част от доходите на ЧСИ ще се формират на етапите след започване и проучване, съответно ускоряването на процеса ще предизвика нарастване и на приходите.

Типологизиране на изпълнителните дела и въвеждане на “заместваща” такса

Таблица 20

Видове изпълнителни дела	Такса, заместваща “предварителните” такси
I. В полза на държавата	
а.) публични държавни вземания	50
б.) частни държавни вземания	50
II. В полза на юридически лица и търговци	
а.) в полза на банки	100
б.) в полза на търговци	100
III. В полза на граждани	
а.) за издръжки	50
б.) по трудови спорове	50
в.) за режим на лични отношения с дете	50
IV. Изпълнение на чуждестранни решения	100

Общата стойност на таксите, предложени за обединяване, при еднократното им прилагане, е около 100 лв. Разбира се сумата може да варира нагоре или надолу в зависимост от конкретиката на всеки казус, но считаме, че 100 лв. като отправна точка е обоснована величина.

В разработените от нас стилизирани казуси сборът на таксите, предложени за обединяване е винаги по-нисък от 100 лв. Ако се включват преписи, издадени удостоверения..., сумата ще е по-голяма, но едва ли ще надхвърли 100 лв. На общия фон – приход от такси в размер на около 10,9 % от материалния интерес (при събиране на парично вземане), относителният дял на обединените такси е незначителен. Въпреки това чрез предложенията подход запазваме това съотношение, доколкото централната идея е фокусирана върху ускоряване на производството и намаляване дела на несъ branите вземания в БВП.

II. Разширяване на възможностите за договаряне

Въз основа на направените анализи и заключения в предишните части на доклада, считаме за правилно разширяването на възможността на договаряне. Това е втората линия, по която чрез действието на тарифата, системата на принудителното изпълнение може да бъде по-функционална и по-добре работеща (разбира се има много други, дори по-добри начини, но те на практика са неприложими, тъй като противоречат на ЗЧСИ или на други действащи нормативни актове).

Таблица 21

Сегашен вариант на проекто-тарифата	Възможно решение при използване на алтернативния подход и свобода на договарянето
“Извършване на опис на движими и недвижими имущества, включително и на налични ценни книжа се събира такса в размер на 1,5 % върху сумата, за която се иска изпълнението, но не по-малко от 50 лв.”	“За извършване на опис на движими и недвижими имущества, включително и на налични ценни книжа се събира такса в размер до 1,5 % върху сумата, не по-малко от 50 лв. ”
„Принудително отнемане и предаване на движими вещи, включително на заложено имущество по ЗОЗ – 2 % от стойността на вещите (не по-малко от 100 лв.)”	„Принудително отнемане и предаване на движими вещи, включително на заложено имущество по ЗОЗ – до 2 % от стойността на вещите, но не по-малко от 200 лв. ”
„Налагане на запор с извършване на опис – 1,5 % от материалния интерес”	„Налагане на запор с извършване на опис – не по-малко от 50 лв. и не повече от 1,5 % от материалния интерес ”
„Въвеждане във владение на недвижим имот – 1 % от стойността на имота (не по-малко от 200 лв.)”	„Въвеждане във владение на недвижим имот – до 1 % от стойността на имота, но не по-малко от 200 лв. ”
“За извършване на публична продан, както и на продажба на заложено имущество по реда на ЗОЗ се събира такса в размер на 1,5 % върху продажната цена, но не по-малко от 100 лв. и не повече от 15 000 лв.”	“За извършване на публична продан, както и на продажба на заложено имущество по реда на ЗОЗ се събира такса не по-малко от 100 лв. и не повече от 1,5 % върху сумата ”

Подробен аналитичен преглед и анализ на закономерностите и ефектите от фиксираните такси и разширяване на възможностите за договаряне вж. част втора, раздел III, точки 1 и 2

- [Общи въздействия на фиксираните цени - теоретични въздействия](#)
- [Принципни постановки по отношение на тарифата](#)

III. Предложение за изменение на точки от тарифата

Предложениета се базират на анализите на ползи и разходи, които бяха направени в предходните части и раздели на доклада. Тъй като тарифата е в проект, изменението на посочените параграфи към сегашния момент няма да резултира във високи административни разходи, както няма и да предизвика сътресения в системата и / или насочването на средства и време за съобразяване (compliance costs).

На местата, където срещу съответните точки е посочено “**Замяна**” се има предвид въвеждането на “заместващата” такса.

1. За образуване на изпълнително дело – 20 лв. – **Замяна**
2. За цялостно проучване имущественото състояние на дължника, набавяне на данни, документи, книжа и други, както и за определяне на начина на изпълнение от частния съдебен изпълнител – 50 лв. – **без промяна**
3. За извършване на еднократна справка за дължника и неговото имущество – 5 лв. – **Замяна**

4. За изпращане по пощата на призовка, препис от жалба, уведомление и книжа – 10 лв. – **Замяна**
5. За връчване на призовка, препис от жалба, уведомление и книжа, включително и за връчване на изявление на взискателя по чл. 398б, ал. 2 и 3 от ГПК – 20 лв. – **без промяна**
6. За издаване на удостоверение – 5 лв. – **Замяна**
7. За издаване на препис от документ, съставен от частен съдебен изпълнител – 2 лв., а ако преписът е повече от една страница за всяка следваща по 1 лв. – **Замяна**
8. За изготвяне на копие от изпълнително дело – 10 лв. (препис от изпълнително дело и предоставянето му на компетентния съд – 20 лв.) – **Замяна**
9. За налагане на запор без извършване на опис, включително върху дял от търговско дружество по чл. 398б, ал. 1 от ГПК – 15 лв. – **без промяна**
10. За искане до съдията по вписванията за вписване или вдигане на възбрана – 15 лв. – **без промяна**
11. За присъединяване на взискател – 20 лв. – **без промяна**
12. За изготвяне на сметка за размера на дълга от частния съдебен изпълнител – 30 лв. – **Замяна**
13. За изготвяне и предявяване на разпределение – 80 лв. – **без промяна**
14. За овластваване на взискателя да предяви иск пред окръжния съд по седалището на дружеството за неговото прекратяване по чл. 398б, ал. 2 и 3 от ГПК – 20 лв. – **без промяна**
15. За упълномощаване на взискателя, да извърши действие за сметка на дължника, съгласно чл. 419 от ГПК – 20 лв. – **без промяна**
16. За извършване на продажба на безналични ценни книжа – **без промяна**
17. За изпълнение на определено действие – 50 лв. – **без промяна.**
18. За предоставяне и възлагане на вземане за събиране или вместо плащане – 20 лв. – **без промяна**
19. За изпълнение на обезпечителни мерки се събират таксите, предвидени за съответните действия в този раздел – **без промяна**
20. За предоставяне на документи и информация относно публичната продан или продажбата по закона за особените залози (ЗОЗ) – 20 лв. – **без промяна**
21. За извършване на опис на движими и недвижими имущества, включително и на налични ценни книжа се събира такса в размер на 1,5 % върху сумата, за която се иска изпълнението, но не по-малко от 50 лв. **Промяна:** За извършване на опис на движими и недвижими имущества, включително и на налични ценни книжа се събира такса в размер до 1,5 % върху сумата, не по-малко от 50 лв.
22. За принудително отнемане и предаване на движими вещи, включително на заложено имущество по ЗОЗ се събира такса в размер на 2 % върху стойността на вещите, но не по-малко от 100 лв. – **Промяна:** Принудително отнемане и

предаване на движими вещи, включително на заложено имущество по ЗОЗ – до 2 % от стойността на вещите, но не по-малко от 200 лв.

23. За въвеждане във владение на недвижим имот се събира такса в размер на 1 % върху стойността на имота, но не по-малко от 200 лв. – **Промяна: За въвеждане във владение на недвижим имот се събира такса в размер – до 1 % от стойността на имота, но не по-малко от 200 лв.**
24. За извършване на публична продан, както и на продажба на заложено имущество по реда на ЗОЗ се събира такса в размер на 1,5 % върху продажната цена, но не по-малко от 100 лв. и не повече от 15 000 лв. – **Промяна: За извършване на публична продан, както и на продажба на заложено имущество по реда на ЗОЗ се събира такса не по-малко от 100 лв. и не повече от 1,5 % върху сумата.**
25. За пазене на описано или дадено в обезпечение имущество: **без промяна**
- а.) когато имуществото не носи доход – от 50 до 100 лв. за календарен месец
 - б.) когато се осъществява и управление на имуществото – 20 % върху брутния месечен доход от имуществото за периода на пазенето, но не по-малко от 50 лв.
26. За събиране на парично вземане, независимо от това дали сумата е постъпила при частния съдебен изпълнител или е платена на взискателя от дължника или трето лице, се събира такса върху събраната сума, както следва - **без промяна**
- а.) до 100 лв., - 15 лв.
 - б.) от 100 до 1 000 лв. – 15 лв. + 10 % за горницата над 100 лв.
 - в.) от 1 000 до 10 000 лв. – 105 лв. + 8 % за горницата над 1 000 лв.
 - г.) от 10 000 до 50 000 лв. – 825 лв. + 6 % за горницата над 10 000 лв.
 - д.) от 50 000 до 100 000 лв. – 3 225 лв. + 4 % за горницата над 50 000 лв.
 - е.) над 100 000 лв. – 5 225 лв. + 2 % за горницата над 100 000 лв.
27. За изпълнение на обезпечителни мерки, извън случаите по Раздел I, се събират таксите, предвидени за съответните действия в този раздел – **без промяна**

Приложения:

Приложение 1 - Обвръзка между приходите, разходите на ЧСИ и тарифните такси. Прогноза и сценарии за бъдещо развитие.

Приложение 2 - Оценка и прогноза за финансовата натовареност на окръжните съдилища по линия на субсидираните такси за социални дела

Приложение 3 - Стилизирани казуси за събиране на парично вземане на стойност 5 000, 10 000, 50 000 и 100 000 лв.